

THE ATTITUDES OF CZECH AND POLISH PARENTS TOWARDS INSTITUTIONALIZED EDUCATION OF TWO-YEAR-OLD CHILDREN ACCORDING TO KINDERGARTEN TEACHERS IN THE CZECH REPUBLIC AND NURSERY SCHOOL TEACHERS IN POLAND

Karin Fodorová¹, Kornelia Solich²

Abstract

The aim of this article is to present the findings of the international qualitative study on parents' attitudes towards institutional education of the two-year-old children in the Czech Republic and Poland from the perspective of the kindergarten teachers in the Czech Republic and nursery school teachers in Poland. The method used was a non-standardised interview. We came to know teachers' opinions on the placement of the children in the institutions providing education, parents' expectations towards institutional education and after analysing the results we identified three connecting codes. Both Czech and Polish parents choose to educate their children in institutions for the sake of employment. The opinions of the kindergarten and nursery school teachers about the education of two-year-old children are negative whereas parents' expectations are connected with a high level of trust in the competence.

Keywords

Current Social Problems, Kindergarten in the Czech Republic, Nursery School in Poland, Two-Year-Old Child, Teacher, Parents

---

I. Úvod

Určité situace a jevy naší éry vnímáme jako problematické a přinášejí mnoho sociálních otázek. Žijeme v době, která nemá svou strukturu jako organizace za nějakým účelem. Svět není řád sám o sobě a život není přímá či naprogramovaná cesta k osvojení si takového řádu. Člověk se v dnešní společnosti musí přizpůsobit „chaosu“, aby v souladu s ním mohl naplnit své potřeby. Potřeba je v dnešní době velice frekventovaným pojmem. Je to způsobeno mimo jiné i tím, že měnící se prostředí vyžaduje neustálou adaptaci, kterou se každý člověk snaží co nejlépe zvládat, i když ne vždy uspokojivě. Hartl (2004) definoval potřebu jako nutnost organismu něco získat, popřípadě se něčeho zbavit. Pokud dojde k narušení rovnováhy, potřeba nemusí být naplněna a mohou se vyskytnout nepříjemné emoce (Hartl, 2004). Havlínová a Vencálková (2008) zmiňují potřebu, která je nárokem jednotlivce vůči prostředí. „*Potřeby nám pomáhají udržet základní životní funkce a žít plnohodnotný život.*“ (Havlínová, Vencálková, 2008).

V článku se zabýváme potřebou vzdělávání a výchovy dvouletých dětí v institucích k tomuto účelu zřízených v České republice (dále jen v ČR) a v Polské republice (dále jen v PL). V ČR jsou jimi mateřské školy a v PL je péče o dvouleté děti organizována formou jeslí nebo dětského klubu anebo prostřednictvím denní péče a chůvy. Rodiče v ČR a v PL umísťují své děti již v raném věku do organizovaného zařízení z rozličných osobních potřeb. Názory rodičů a veřejnosti na vzdělávání dvouletých dětí ve společnosti v obou zemích jsou různé. Podléhají určitým stereotypům, a to i ze strany profesionálů, kteří ho v praxi uskutečňují. Učitelky (mateřských škol v ČR) a pečovatelky (v jeslích nebo dětském klubu v PL), když vzdělávají a stanovují si edukační cíle, metody, prostředky pro svou edukační činnost s dvouletým dítětem, v níž přemýšlí o tom, kam chtějí s dítětem dojít, co je tím nejlepším pro jeho rozvoj, pro jeho budoucnost, se tak nachází v situaci,

---

¹ Karin Fodorová, University of Ostrava, Faculty of Education, Fráni Šrámka 3, 709 00 Ostrava, Czech Republic. E-mail: Karin.Fodorova@osu.cz.

² Kornelia Solich, State University of Applied Sciences, Institute of Educational Studies, ul. Akademicka 1, 47-400 Racibórz, Poland. E-mail: Kornelia.Solich@akademiarac.edu.pl.

kdy musí zaujmout určitý filosofický, světonázorový a hodnotový postoj. Jejich vzdělávací činnost obsahuje určité filosofické základy a učitelka nebo pečovatelka realizuje svůj názor, svou filosofii, která je utvářena v podmínkách dané sociální struktury a režimu společnosti, v zemi, kde žije. Tyto jejich názory jsou výrazem hodnot a postojů.

II. Učitelky v předškolním vzdělávání v České republice a pečovatelky v jeslích a v dětských klubech v Polské republice

Osobnost učitelky v České republice

Na učitelkou profesi jsou kladeny vysoké nároky, a to nejen odbornou, ale i laickou veřejností. Učitelky v předškolním vzdělávání rozhodují o mnohých věcech v životě dítěte, o jeho kultivaci a jeho budoucím bytí ve společnosti, úrovni civilizace, humanitě mezilidských vztahů. Od učitelky v předškolním vzdělávání se očekává, že bude plnit nejen úkoly mateřské školy, ale že zabezpečí všestrannou edukaci dětí, bude pomáhat rodičům a doplňovat jejich rodinnou výchovu. Představy o učitelce mají svou pevnou základnu ukotvenou v legislativě, ovšem názor na to, jaká by měla být její osobnost, je pouze předmětem diskuzí, dohadů a ideálních představ. V souvislosti s ideálními představami je nutno si uvědomit, že ve své podstatě jde o nejvyšší formu dokonalosti, perfekcionismu, která je však nedosažitelná. Všechny seznamy ideálních vlastností učitelky jsou tedy jen předpokládaným konstruktem, který je nutno brát jen jako inspiraci vztaženou k přípravě učitelek, a ne jako návod plnění. Profese učitelky v mateřské škole v ČR je dále specifická tím, že se projevuje v oblasti odborného a odpovědného rozvíjení osobnosti dítěte předškolního věku. Učitelka se uplatňuje jako odborník v projektování, v reflexi a v evaluaci její edukační práce s dětmi, v oblasti managementu školy.

Osobnost pečující osoby v Polské republice

Pečující osoba v jeslích anebo v dětském klubu, by měla mít potřebné znalosti k identifikaci vývojových specifík dítěte z hlediska jeho aktuálních kompetencí, měla by být schopna identifikovat podmínky v prostředí, ve kterém se dítě ve skupině ostatních dětí v jeslích nachází, pro jeho pozitivní vývoj. Pečovatel je člověk, který musí být na tuto práci dobře připraven. Musí mít zkušenosti s prací s malými dětmi a být velmi citlivý k potřebám dítěte. Dalšími předpoklady jsou schopnost empatie, vřelost, smysl pro humor, trpělivost, vytrvalost, odolnost vůči stresu a dlouhodobé fyzické a psychické zátěži, být ztotožněn s posláním pro tuto profesi. Primárním úkolem pečovatele o malé dítě je, poskytovat mu příležitosti k učení a vytvářet je v každodenních situacích, nikoliv prostřednictvím "speciálních" učebních úloh (Kram & Mielcarek, 2014).

Spolupráce s rodinou

V současnosti v ČR a v PL nabývá na významu potřeba spolupráce mezi institucemi poskytujícími vzdělávání dvouletých dětí a rodiči. Potřeba této spolupráce je v závislosti na přibývajících sociálních problémech mladých rodičů, mezi které můžeme zařadit i potřebu být pracovně aktivní a tím si zabezpečit plnohodnotný rodinný život. A z této potřeby ústí naše řešené téma *vzdělávání dvouletých dětí*. Doba, kdy pracoval pouze jeden z rodičů a rodinné zázemí tím bylo uspokojeno, se změnila. Dnes se matky malých dětí vrací co nejdříve do zaměstnání, aby si zabezpečily své stávající pracovní místo anebo nastupují do zcela nových pracovních pozic z důvodu ekonomického zajištění své rodiny.

Kvalifikace učitelky v České republice

Učitelka v mateřské škole svou pregraduální přípravu absolvuje na střední odborné nebo vyšší odborné škole ve studijním programu *Předškolní a mimoškolní pedagogika* anebo na vysoké škole v bakalářském studijním programu *Učitelství pro mateřské školy*. Má možnost pokračovat i v navazujícím studiu v magisterském studijním programu v oboru *Předškolní pedagogika*. Všechny tři stupně dosaženého vzdělání v uvedených studijních programech jsou předpokladem pro možnost být učitelkou v mateřské škole. Aby učitelka zvládla v teorii i v praxi problémy při edukaci dítěte, spolupráci s ostatními kolegyněmi, s vedením školy, s odbornou veřejností, s občanskými zástupci společnosti, potřebuje mít i určité osobní předpoklady. Především je to velmi citlivý a láskyplný vztah k dětem, aktivní přístup k práci, dispozice být zodpovědná, duševně vyrovnaná, neustále

se sebevzdělávat a sebezdokonalovat, zvyšovat si všestrannou kulturní vyspělost, pochopit svou sociální roli.

Kvalifikace pečovatele v Polské republice

Kvalifikace pečovatele v jeslích nebo v dětském klubu je uvedena v článku 16, zákona o péči o děti do tří let věku (Ustawa o opiece nad dziećmi w wieku do lat 3, 2011, Dz.U. 2011 Nr 45 poz. 235). Podle tohoto článku může být pečovatelem v jeslích nebo dětském klubu osoba s kvalifikací: zdravotní sestra, porodní asistentka, vychovatelka, učitelka mateřské školy, učitelka v počátečním vzdělávání anebo pedagog péče a výchovy. Mezi pečovatelský patří funkce: pečovatelská, výchovná a edukační. Následně k nim řadíme zejména: poskytování péče dítěti v podmínkách obdobných domácímu prostředí, zajištění odpovídající ošetrovatelské a výchovné péče, a to prováděním herních úkolů s výchovnými prvky, s přihlédnutím k individuálním potřebám dítěte, jakož i provádění pečovatelských a výchovných činností s ohledem na jeho psychomotorický vývoj v daném věku. Osoba pečující o malé dítě je nejen pečovatelem, ale také učitelem a vychovatelem. Při práci s malým dítětem v jeslích by se měla cítit jako odborník na podporu vývoje dítěte do tří let a neustále se vzdělávat (Sadowska, 2019).

III. Dvouleté děti v předškolním vzdělávání v mateřských školách v ČR a v jeslích a dětských klubech v PL

Hlavní podmínky a pravidla pro institucionální vzdělávání dětí předškolního věku v *České republice* definuje *Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání* (dále jen RVP PV, 2004, s. 16). Vymezuje cíle, obsah a jednotlivé oblasti vzdělávání předškolních dětí. Popisuje i vzdělávání dětí se speciálními vzdělávacími potřebami, dětí mimořádně nadaných a podmínky pro *vzdělávání dětí dvouletých*. Tyto základní podmínky pro poskytování kvalitního předškolního vzdělávání jsou nutné pro dítě a jeho zdárný rozvoj, využití jeho potenciálu, aby se dítě cítilo bezpečně a neohroženě, aby byly naplňovány jeho aktuální potřeby (Kropáčková, Splavcová, 2017, s. 39). Při vzdělávání dvouletých dětí stále sehrává primární úlohu v životě dítěte rodinná výchova. V RVP PV jsou stanoveny úkoly institucionálního vzdělávání, mezi kterými je i úkol doplňovat rodinnou výchovu a zajistit dítěti podnětné prostředí (Kropáčková, Splavcová, 2016).

V *Polské republice* na rozdíl od jiných evropských zemích neexistuje jednotný a závazný základní vzdělávací program pro institucionální vzdělávání dětí do tří let. Vytvoření rámcového vzdělávacího programu pro vzdělávání této věkové skupiny dětí by bylo velmi přínosné. Zákon o péči o děti do tří let ukládá jeslím povinnost realizovat vzdělávací aktivity, ale neexistuje žádný předpis, který by v tomto ohledu stanovil měřítko. Za zmínku stojí, že v mnoha zařízeních pracuje řada osob spíše se zdravotnickým než pedagogickým vzděláním. Tito lidé získávají dovednosti v oblasti výchovných postupů metodou pokusů a omylů. Kvalita předškolního vzdělávání v jeslích nebo v dětském klubu velmi často závisí na vzdělanostním profilu a zkušenostech ředitele instituce. Ne vždy je však ředitel schopen tuto oblast práce naplánovat, zejména proto, že i když v jeho zařízení pracují osoby s pedagogickým vzděláním, ve studiu předškolního vzdělávání a rané péče chybí moduly věnované práci s dítětem do tří let. Předškolní vzdělávání v Polsku vychází z jiných předpokladů než práce s dítětem do tří let (Sadowska, 2019). V současné době se v několika vědních oborech zdůrazňuje důležitý vliv raných zkušeností na působení jedince v pozdějším životě, zejména na jeho dosažené vzdělání. Výzkumníci zdůrazňují, že ve světle těchto poznatků se péče o uspokojování potřeb nejmladších dětí stává jedním z hlavních a stále důležitějších cílů sociální politiky (Maňka, 2014). V Polsku je vzdělávání dvouletých dětí zajištěno na základě zákona ze dne 4. února 2011 o péči o děti do tří let (Dz. U. č. 45, bod 235) a ředitelé společně s pečovatelkami zaměstnanými v jeslích sami určují cíle a utvářejí vzdělávací program. Podle zákona je péče o děti v jeslích poskytována dětem ve věku od dovršení 20. týdne života do začátku školního roku, v němž dítě dosáhne věku tří let. Od roku 2011 je každoročně vyhlášován resortní program rozvoje zařízení péče pro děti do tří let "MALUCH+", jehož právním základem je článek 62 výše uvedeného zákona. Realizuje jej Ministerstvo pro rodinu a sociální politiku ve spolupráci s krajskými úřady. Jeho cílem je zvýšit územní a finanční dostupnost míst v jeslích, v dětských klubech a v denních centrech péče

pro všechny děti, včetně dětí se zdravotním postižením nebo dětí vyžadujících zvláštní péči a současně je cílem i zvýšit standardy péče. Zvýšení dostupnosti míst v zařízeních pro děti přispívá nejen ke zvýšení podílu dětí v péči odborníků, ale umožňuje také sladit pracovní a rodinný život a zvýšit zaměstnanost, zejména žen. (Sprawozdanie Rady Ministrów, 2021). Překážky, které brání nebo omezují naplňování sociálních potřeb v oblasti poskytování odborné péče pro děti do tří let věku, jsou: nedostatečný počet míst ve veřejných jeslích a v důsledku toho dlouhé čekací lhůty, vysoké náklady na péči v neveřejných zařízeních bez financování obcí anebo vysoké náklady na organizaci individuální péče o děti, příliš malý počet pečovatelek na trhu práce, délka provozu nepřizpůsobená potřebám pracujících lidí (Kuszak, Karuze-Sikorska, Rura, Sadowska, 2016).

Institucionální vzdělávání dvouletých dětí rozvíjí jejich sociální, intelektové a adaptivní dovednosti, učí je fungovat ve skupině dětí a být samostatné. Naproti těmto pozitivním změnám ve vývoji dítěte, může institucionální vzdělávání na dítě působit i negativně. Odloučením od rodičů mohou být děti ohroženy psychickou deprivací, s ohledem na citovou vazbu mezi rodičem a dítětem potřebnou pro jeho zdravý psychický vývoj. Ve vývoji dvouletých dětí a jejich socio-emocionálním prožívání sehrává významnou úlohu i jeho identita. Schopnost sebeuvědomování se v sociálním vývoji začíná uplatňovat mezi 2.-4. rokem. Děti jsou schopny rozlišit sebe od druhých osob, začínají se rozvíjet další formy sociálního chování, kdy dítě dokáže odlišovat okruh sociálních vztahů a od vrstevníků získává zpětnou vazbu (Thorová, 2015). Ale přece jen se ve společnosti setkáváme s různými názory na přínos institucionálního vzdělávání pro děti před třetím rokem. Má své příznivce a naopak, někteří ho vnímají jako pro dítě nezdravé, a to i z řad odborníků. Hašková a Saxonberg (2012) se zamýšlí nad mýty péče o malé děti ve veřejné politice **v české společnosti**. Pokusili se vyvrátit některé nalezené mýty na základě empirických důkazů. Uvádějí, že existují studie ukazující na možné negativní dopady zařízení denní péče pro dítě před třetím rokem, zatímco jiné ukazují na ty pozitivní. Dokonce stejná data bývají interpretována oběma způsoby. Například ve studii, která ukazuje, že pokud děti tráví čas v zařízení denní péče, je menší pravděpodobnost, že budou vyhledávat blízkost a kontakt s matkou, zatímco jiné dvě studie ukazují, že děti krátkodobá absence jejich matky nijak neovlivňuje. Studie, které hodnotily pocity bezpečí, sebevědomí a emocionálního přizpůsobení, dospěly k závěru, že děti, které navštěvovaly zařízení denní péče byly na tom lépe než děti, které je nenavštěvovaly. A v jiné studii se zabývali vlivem docházky dětí do zařízení denní péče a zjistilo se, že tyto děti byly svými vyučujícími později hodnoceny jako úzkostnější než ty, které je nenavštěvovaly (Hašková & Saxonberg, 2012). Také v **Polsku** panuje v rodinném prostředí malého dítěte mnoho mýtů, stereotypů a dilemat. Dilema rozšíření výchovného prostředí dítěte o jesle, je nejčastěji vyjádřeno potřebou matky, kterou je, vrátit se ke svým profesním aktivitám. S tím jsou často spojeny rodinné debaty přinášející pocit "zanedbávání" práva dítěte na mateřskou péči a také obavy a úzkosti o zdravý vývoj dítěte. Rozhodnutí zapsat dítě do jeslí je spojeno s výčitkami svědomí a někdy i s kritikou z nejbližšího okolí. Matka, která "odevzdá" své dítě do jeslí je považována za osobu s nedostatkem mateřských instinktů. V povědomí mnoha lidí se dodnes objevuje spojení "dát do jeslí" místo "poslat do jeslí", což svědčí o negativním vnímání rozhodnutí rodičů (Sadowska, 2019). Jesle se velmi často jeví jako "temná skvrna" v životě dítěte (Mac, 2016). Ilona Lasowska a Małgorzata Wójtowicz-Dacka k tématu přistupují jinak, neboť podle nich jsou jesle pro dítě přínosné, jsou přátelským místem pro vzájemnou spolupráci s rodiči a jsou prvním výchovným stupněm, který podporuje rozvoj dítěte (Lasowska & Wójtowicz-Dacka 2010).

Cílem naší studie jsou postoje rodičů v České republice a v Polské republice k institucionálnímu vzdělávání dvouletých dětí z pohledu učitelek v České republice a pečovatelek v Polské republice. Znat důvody rodičů pro zařazení svých dvouletých dětí do institucionálního vzdělávání a zjistit, zda názor učitelek v ČR a pečovatelek v PL na toto vzdělávání je pozitivní či nikoli.

IV. Metodologie

Problémová otázka

Naše problémová otázka zněla: Jsou odlišné postoje rodičů v ČR a v PL na vzdělávání jejich dvouletých dětí v institucích podle názoru učitelek v ČR a pečovatelek v PL, a jaký názor na toto vzdělávání ony mají?

Cíl výzkumu

Cílem kvalitativně orientovaného výzkumu je identifikovat sociální důvody pro potřebu vzdělávání dvouletých dětí rodičů v ČR a v PL podle názoru učitelek v ČR a pečovatelek v PL. Identifikovat názory učitelek v ČR a pečovatelek v PL na institucionální vzdělávání dvouletých dětí a očekávání rodičů od institucionálního vzdělávání jejich dvouletých dětí.

Výběrový soubor

Osloveno ke spolupráci bylo 30/100 % učitelek/respondentek a v PL 30/100 % pečovatelek/respondentek. Výběrový soubor jsme si vybraly náhodným výběrem, v ČR ve městech Karviná, Ostrava, Orlová a v PL ve městech Racibórz, Wodzisław Śląski, Rybnik, Rydułtowy. Přímým kontaktem s řídicími pracovníky v daných institucích jsme požádaly o spolupráci na výzkumném šetření. Řídicí pracovníci nám vyjádřili zájem o zapojení se do výzkumného šetření a žádosti o kooperaci na zkoumání. Výzkumné šetření bylo uskutečněno v 5 mateřských školách v ČR a v 5 jeslích v PL. Všechny respondentky byly ženy a splňovaly požadovanou kvalifikaci pro výkon profese učitelky mateřské školy v ČR a pečovatelky v PL. V ČR jsme zjišťovaly i dosažené vzdělání. Počet respondentek se středoškolským vzděláním byl 16/53,3 %, s vysokoškolským vzděláním v bakalářském studijním programu 10/33,3 % a v magisterském studijním programu 4/13,3 %. Délka praxe oslovených respondentek/učitelek a pečovatelek byla v rozpětí 6–34 let. V PL je kvalifikace pečovatelek je následující: středoškolské vzdělání (absolventi kurzu pro vychovatelky a střední zdravotnické školy) 6/20 %, vysokoškolské vzdělání v bakalářském studijním programu 11/36,7 % a vysokoškolské vzdělání v magisterském studijním programu 13/43,3 %.

Tabulka 1 Respondentky a jejich délka praxe dosažené vzdělání /učitelky v ČR

Délka praxe	Středoškolské	Bakalářské	Magisterské
0-6	1/3,3 %	2/6,7 %	-
7-15	2/6,7 %	5/16,7 %	2/6,7 %
16-25	6/20 %	1/3,3 %	2/6,7 %
26-34	7/23,3 %	-	-
Celkem 30/100 % respondentek	Celkem 16/53,3 %	Celkem 10/33,3 %	Celkem 4/13,3 %

Zdroj: vlastní (2023)

Tabulka 2 Respondentky a jejich délka praxe dosažené vzdělání /pečovatelky v PL

Délka praxe	Středoškolské	Bakalářské	Magisterské
0-6	2/6,7 %	4/13,3 %	5/16,7
7-15	1/3,3 %	3/10 %	7/23,3 %
16-25	2/6,7 %	4/13,3 %	1/3,3 %
26-34	1/3,3	-	-
Celkem 30/100 % respondentek	Celkem 6/20 %	Celkem 11/36,7 %	Celkem 13/43,3 %

Zdroj: vlastní (2023)

Metoda

Data jsme zjišťovaly kvalitativně orientovaným postupem za použití metody polostrukturovaného rozhovoru obsahující otevřenou otázku: *1. Jaké postoje mají rodiče k institucionálnímu vzdělávání a z jakých důvodů ho uplatňují pro své děti? 2. Jaký je váš názor na umístění dvouletých dětí ke vzdělávání v institucích? 3. Jaká mají rodiče očekávání od institucionálního vzdělávání?* V odpovědích byly následně identifikovány shody a z nich byl stanoven zastřešující kód pro odpovědi českých učitelek a polských pečovatelek. Jsou zde uvedeny počty a procenta odpovědí k určitému kódu a označení CZ pro české respondentky a PL pro polské respondentky. Nejpočetnější odpovědi jsou označeny hlavními 3 kódy. Tyto hlavní kódy jsou doplněny sdělením respondentek. Odpovědi respondentek mají označení R s číslem dané respondentky, tím je zajištěna jejich anonymita.

Výzkumné šetření

V první otevřené otázce: *Jaké postoje mají rodiče k institucionálnímu vzdělávání a z jakých důvodů ho uplatňují pro své děti?* jsme identifikovaly postoje: potřeba režimu dne (RCZ 10/33,3 %), (RPL 5/16,7 %), potřeba nástupu do práce (RCZ 22/73,3 %), (RPL 26/86,7 %), potřeba se věnovat mladšímu sourozenci (RCZ 8/26 %), (RPL 7/23,3 %), potřeba nenudit se doma a být mezi kamarády (RCZ 16/53,3 %), (RPL 5/17,7 %), instituce je dostatečně dostupná (RCZ 7/23,3 %), (RPL 14/46,7%), naučit se něčemu novému (RCZ 20/66,7 %), (RPL 8/26,7 %), potřeba umístit dítě z důvodu hledání práce (R CZ 24/80 %), (R PL 21/70 %), potřeba rodičů si odpočinout (RCZ 14/46,7 %), (RPL 2/6,7 %).

Nejpočetnější odpovědi zastoupených jak respondentek z ČR (22/73,3 %), tak respondentek z PL (26/86,7 %) zastřešuje kód 1:

1. potřeba nastoupit do práce

(RCZ4) *„maminky mají rodičovskou pouze do dvou let a jesle nikde v okolí nejsou, musí jít do práce, jinak by o ni přišly“;*

(RCZ12) *„některé matky jsou ještě doma, ale mají obavy, že když budou muset nastoupit do práce, nebude volné místo. Jesle jsou drahé, finančně by si to nemohly dovolit. Jsou to mladé rodiny“;*

(RCZ4) *„jsou rodiče, kteří tu vodí děti z důvodu práce, ale my víme, že nepracují, neví, co s nimi doma dělat, jak se jim věnovat“;*

(RPL3) *„někteří rodiče posílají dítě do jeslí, protože finanční situace vyžaduje, aby oba rodiče chodili do práce“;*

(RPL11) *„vzpomínám si, jak si jedna maminka stěžovala, že dostala jasné ultimátum: pokud se po mateřské dovolené nevrátí do práce, její místo už na ni nebude čekat, protože musejí najmout někoho, kdo to všechno utáhne a převezme její povinnosti. Byl to pro ni šok. Předtím si myslela, že možná naivně, že pokud někdo byl firmě věrný tolik let, měla by být i firma loajální k němu. Tuto matku tento přístup ve firmě zjevně rozrušil“;*

(RPL8) *„mnohé maminky říkají, že si v práci odpočinou, a to z nich dělá lepší rodiče, protože se jim stýská, a když se vrátí, mají energii si spolu hrát, a to je důvod, proč posílají dítě do jeslí“.*

Dotazované respondentky v ČR a respondentky v PL mají zkušenost s konkrétními motivy, proč rodiče přivádějí své dvouleté děti do prostředí předškolního vzdělávání a institucionální péče. V obou zemích byl nejčastěji uváděným motivem obava ze ztráty zaměstnání a snaha vrátit se do něj z ekonomických důvodů (RCZ 22/73,3 %), (RPL 26/86,7 %). Matky se chtějí rozvíjet, pracovat, být finančně nezávislé. Donucení "sedět doma" způsobuje rostoucí frustraci. Dalším důvodem uváděným českými a polskými respondentkami byla potřeba umístit dítě z důvodu hledání práce (RCZ 24/80 %), (RPL 21/70 %). Současná ekonomická situace v obou zemích je obtížná. Inflace je na historicky vysoké úrovni. Dochází k neustálému růstu cen a rodiče ve snaze ušetřit rodinný rozpočet podnikají kroky ke zvýšení životní úrovně, což souvisí s hledáním lépe placené práce. Toho jsou si vědomy zejména matky, které se rozhodují umístit své dvouleté dítě do mateřské školy v ČR anebo v případě Polska do jeslí.

Ve druhé otevřené otázce: Jaký je váš názor na umístění dvouletých dětí ke vzdělávání v institucích? jsme identifikovaly shodné názory: nejsou připravené na vstup do instituce (RCZ 14/46,7 %), (RPL 25/83,3 %), mají spoustu individuálních potřeb, které nejsou v souladu s řádem instituce (RCZ 17/56,7 %), (RPL 8/26,7 %), děti jsou přecitlivělé (RCZ 18/6 %), (RPL 5/17,7 %), děti jsou v instituci rychle unavené (RCZ 10/33,3 %), (RPL 7/23,3 %), děti nespolupracují ve vzdělávacím programu (RCZ 18/6 %), (R PL 3/1 %), mají hodně podnětů ke hře, vhodné pro socializaci (RCZ 18/60 %), (RPL 22/73,3 %), vhodné pro rozvoj řeči (RCZ 16/53,3 %), (RPL 21/7 %), vhodné pro osamostatnění (RCZ 11/36,7 %), (RPL 15/17,7 %), vhodné pro rozvoj sebeobsluhy (RCZ 19/63,3 %), (RPL 20/66,7 %).

Nejpočetnější odpovědi zastoupených jak respondentek z ČR (27/90 %) tak respondentek z PL (25/83,3 %) zastřešuje kód:

2. dvouleté dítě v péči matky

(RCZ6) „*dvouleté děti do instituce nepatří, je jim smutno, mají problém se sebeobsluhou a při počtu dětí na třídě přes dvacet jim není možné danou péči poskytnout*“;

(RCZ18) „*dvouleté děti jsou pro učitelky brzdou, nemohou se kreativně rozvíjet v potřebách edukace. Program je pro ně příliš jednoduchý a je to s nimi především o péči*“;

(RCZ9) „*maminky si kolikrát sedí doma a je jim jedno, že jejich dětem je smutno. Do instituce mají docházet jen ty děti, kde to rodič potřebuje, Takový rodič na režim v instituci dítě i připraví. Myslím, že by ale měly být doma s maminkou*“;

(RPL4) „*rodiče jsou velmi nároční. Těžko se s nimi pracuje. Hodně od nás vyžadují a sami nejsou schopni spolupracovat. Dítě má být nakrmené, upravené a hýčkané*“;

(RPL12) „*mnoho dětí není na tak dlouhé odloučení od matky připraveno. To na ně působí velmi negativně. Rodiče to nechápou nebo nechťejí pochopit, protože když oba pracují, nehledí na to, jak se dítě cítí. Předpokládají, že když je dítě v péči profesionálů, nic zlého se mu nestane*“;

(RPL17) „*podle mě je nevýhodou to, že některé děti jsou v kolektivu často nemocné. Jsou děti, které jsou méně imunní a chytí každou virózu. To způsobuje rozrušení rodičů, kteří si nemohou dovolit pracovní absenci. A co máme dělat s nemocným dítětem? Nemocné dítě by mělo být doma s maminkou*“.

České i polské respondentky se shodují, že některé děti jsou příliš nezralé na pobyt v instituci, nesouhlasí s tím, aby „trpěly“ odloučením od matky. Podle nich je pro dítě do tří let věku nejdůležitější péče matky (RCZ 24/80 %) a (RPL 19/63,3 %). Každé dítě má své individuální vývojové tempo a u některých dětí může mít příliš brzký pobyt v mateřské škole nebo v jeslích negativní a nevratný dopad na jeho fyzické a duševní zdraví. Obě skupiny respondentek se shodují, že děti v mateřských školách a jeslích mají hodně podnětů ke hře, prostředí v nich je vhodné pro socializaci (RCZ 18/60 %), (RPL 22/73,3 %). Pobyt mezi ostatními dětmi má významný vliv na to, jak si děti osvojují chování potřebné k tomu, aby se začlenily do kultury a společnosti, v níž žijí.

Ve třetí otevřené otázce: Jaká mají rodiče očekávání od institucionálního vzdělávání? jsme identifikovaly shodné názory respondentek ČR a PL: naučí se mluvit (RCZ 18/60 %), (R PL 20/66,7 %), naučí se hrát (RCZ 19/63,3 %), (RPL 18/60 %), naučí se sebeobsluhy (RCZ 22/73,3 %), (RPL 24/80 %), bude šťastné ve hře s kamarády (RCZ 16/53,3 %), (RPL 8/26,7 %), prožije přínosný program pro jeho rozvoj (RCZ 18/60 %), (RPL 26/86,7 %), bude v rukou odborníků, což je přínosné pro jeho budoucí vzdělávání (RCZ 10/33,3%), (RPL 15/17,7%), bude tvořit (RCZ 12/40 %), (RPL 9/30 %), bude poslušné (RCZ 19/63,3 %), (RPL 13/43,3 %), naučí se jíst (RCZ 16/53,3%), (RPL 20/66,7 %), bude v bezpečí (RCZ 14/46, 7%), (RPL 16/53,3%), důvěra v učitelky (RCZ 18/60 %) a pečovatelky (RPL 16/53,3%), den v pravidelném režimu (RCZ 17/56,7 %), (RPL 20/66,7 %).

Nejpočetnější odpovědi zastoupených jak respondentek z ČR (26/86,7 %) tak respondentek z PL (26/86,7 %) zastřešuje kód:

3. úspěšné dvouleté dítě v institucionálním vzdělávání

(RCZ2) „*rodiče si myslí, že překročením prahu do třídy se dítě stane úplně jiným dítětem, dítětem, co bude mluvit, bude si umět, hrát, poslouchat, prostě zastoupí rodiče tam, kde oni selhali*“;

(RCZ30) „*jako pozitivní vnímám za celou dobu své více jak třicetileté praxe, že rodiče dnes mají důvěru v učitelky, vidí v nich odbornice, ale někdy mají nereálná očekávání*“;

(RCZ23) „*mají očekávání, že tak jako u nich doma, my tu budeme jen pro to jejich dítě, ale postupem času dovedou přijmout i oni nějaké pravidla a dodržení podmínek pro rozvoj jejich dítěte, že vše, co se tu děje je pro něj to nejlepší*“;

(RPL3) „*někteří rodiče vnímají jesle jako místo, kde pečovatelky udělají všechno za ně, naučí děti jíst, oblékat se, mýt se, zbaví děti plenek a vybaví je všemi kompetencemi, aby mohly jít do mateřské školy zralé*“;

(RPL27) „*za posledních několik let se toho hodně změnilo. Rodiče s námi pečovatelkami jednájí jako s profesionálními pracovníci. Ptají se, jak se dítě vyvíjí, radí se s námi, jak si s dítětem tvořivě hrát, ptají se nejen na to, zda dítě jedlo, spalo a bylo "hodné". To je velmi pozitivní změna*“;

(RPL19) „*očekávání některých rodičů od nás pečovatelek jsou velmi rozdílná, i když jsou děti v jedné skupině, nemůžeme být najednou na dvou místech. Jedna maminka nechce, aby její dítě chodilo ven (raději by, aby zůstalo v jeslích). Jiná chce, aby pečovatelky chodily s dětmi častěji ven, protože dítě opravdu potřebuje každodenní dávku čerstvého vzduchu. A jak vyhovět oběma?*“.

Mezi českými i polskými respondentkami převládá názor, že očekávání rodičů od institucionálního vzdělávání je spojeno s vysokou mírou důvěry v profesní odbornost učitelek a pěstounek (RCZ 24/80 %) a (RPL 26/86,7 %). Podle jejich názoru jsou tyto požadavky ze strany rodičů často příliš vysoké. Učitelka ani pečovatelka se nemůže věnovat jednomu dítěti, jak by si některé matky přály. Pozitivní však je, že matky si od učitelek a pečovatelek nechávají poradit a důvěřují jim jako profesionálům (RCZ 18/60 %), (RPL 16/53,3%). To má však i své negativní stránky. Rodiče očekávají, že program v instituci naučí jejich děti základním sebeobslužným činnostem, jako je mytí, oblékání a stravování (RCZ 22/73,3 %), (RPL 24/80 %).

III. Výsledky výzkumu

Z odpovědí respondentek v kódu **1. potřeba nastoupit do práce**, můžeme konstatovat, že institucionální vzdělávání dvouletých dětí od rodičů, kteří nastupují do práce, mohou rodiče vyhodnotit v několika významech a přínosech. Instituce představuje pro jejich dítě důvěryhodné a bezpečné prostředí a poskytuje jim jistotu, že jejich dítě je v bezpečí a v době jejich nepřítomnosti je o něj pečováno.

Existují různé názory na to, zda dvouleté děti patří či nepatří do institucionálního vzdělávání. Názor na tuto otázku zastřešuje v odpovědích respondentek kód **2. dvouleté dítě v péči matky**. Může záviset na kultuře, hodnotách, životní situaci a individuálních potřebách rodiny. Někteří lidé, a to i profesionálové, kteří mají o péči a vzdělávání dvouletých dětí ve skupinách nastudovány odborné znalosti, tak i oni mohou argumentovat, že dvouleté dítě by mělo být v této věkové fázi v rodinné péči. Prostředí institucionálního vzdělávání může být pro dvouleté děti příliš stimulující nebo náročné pro jejich potřeby. Tyto argumenty zdůrazňují důležitost blízké vazby mezi dítětem a rodičem a zdůrazňují potřebu domácího prostředí pro jejich rozvoj a pohodu. Další lidé mohou preferovat institucionální vzdělávání dvouletých dětí z důvodů sociální interakce, rozvoje dovedností a přípravy na budoucí vzdělávání. Argumentují, že profesionální prostředí může poskytnout příležitosti pro učení, sociální interakci a rozvoj dovedností, které by jinak nemusely být tak dostupné v domácím prostředí. Ve všech těchto argumentech sehrává prioritní roli rodina, která by měla mít možnost rozhodnout se podle svých vlastních potřeb. Je vhodné zvážit konkrétní situaci, potřeby péče o dítě, které jsou rodině k dispozici a rozhodnout se na základě toho, co je pro danou rodinu nejlepší.

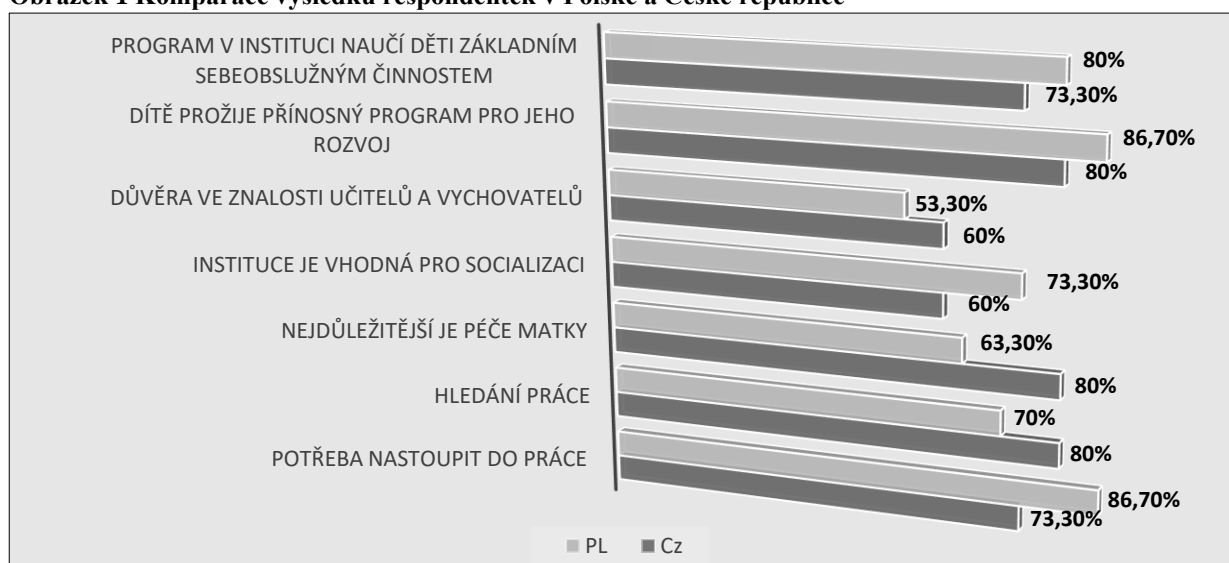

Z hlediska funkčnosti rodiny usnadňuje raná péče a vzdělávání sladění rodinných a pracovních rolí a má významný vliv na plnění rodičovských rolí. Zvýšené zapojení žen do pracovního procesu vedlo ke vzniku systému rané péče o děti jako součásti harmonizace rodinného a pracovního života.

Důvěra rodičů v institucionální vzdělávání dětí, zastřešují odpovědi respondentek v kódu **3. úspěšné dvouleté dítě v institucionálním vzdělávání**. Úspěch dítěte může být ale velmi individuální a závisí na mnoha okolnostech. Někteří rodiče mají důvěru v institucionální vzdělávání a považují ho za vhodné prostředí pro své dítě, zatímco jiní mohou mít určité obavy nebo pochybnosti. Rodiče se často zajímají o kvalitu institucionálních vzdělávacích zařízení. Důvěra může být posílena, pokud mají dobré reference od jiných rodičů, pozitivní zkušenosti, nebo pokud je zařízení akreditováno a splňuje vysoké standardy kvality. Rodiče oceňují otevřenou a pravidelnou komunikaci s učitelkou nebo pečovatelkou pečující o jejich dítě. Rodiče vítají, pokud jsou informováni o dění v mateřské škole nebo v jeslích o pokroku jejich dítěte a mají možnost se zapojit do rozhodování týkající se jejich dítěte. Rodiče spojují institucionální vzdělávání s prostředím, ve kterém je jejich dítě v bezpečí a je o něj pečováno. Mají důvěru v instituci, ve které jsou pouze profesionálové, kteří mají potřebné znalosti, dovednosti a zkušenosti s poskytováním vzdělávání, péče a podpory jeho dítěti. Rodiče oceňují vzdělávání svých dětí v instituci a kladou důraz na celkový rozvoj dítěte, včetně sociálních, emocionálních, kognitivních a fyzických aspektů. Mají očekávání i v respektování individuálních potřeb jejich dítěte.

Nejpočetnější odpovědi českých a polských respondentek, zastřešené v námi stanovených 3 kódech, jsme zaznamenaly v níže zobrazeném grafu.

Obrázek 1 Komparace výsledků respondentek v Polské a České republice

Zdroj: vlastní (2023)

VI. Diskuse

Zjistily jsme, že čeští i polští rodiče volí vzdělávání svých dvouletých dětí v instituci z důvodu nástupu do zaměstnání, názor učitelek a pečovatelek na vzdělávání dvouletých dětí je negativní a očekávání rodičů od institucionálního vzdělávání jsou o velké důvěře k odbornosti učitelek a pečovatelek při zvládnutí vývoje jejich dítěte. Všechna data nám podaly shodné informace od respondentek v obou zemích, že rodiče a učitelky i pečovatelky vnímají institucionální vzdělávání jako možnost pro sociální interakce dvouletých dětí, kdy jejich docházka do institucionálního vzdělávání jim poskytuje příležitost setkávat se s vrstevníky, učit se komunikovat a interagovat s ostatními. Tato sociální interakce je klíčová pro rozvoj jejich sociálních dovedností jako je sdílení, spolupráce a empatie. V institucionálním prostředí mají děti příležitost rozšiřovat svou slovní zásobu a komunikační dovednosti. Interakce s učitelkami nebo pečovatelkami a vrstevníky je přínosná

pro zlepšení jejich jazykových schopností a přípravy na další etapy vzdělávání. Institucionální vzdělávání poskytuje dětem strukturované prostředí, děti se učí sledovat a dodržovat pravidla, získávají dovednosti v přizpůsobování se rutině a rozvrhu, což může být pro jejich další vývoj prospěšné. Učí se řešit drobné úkoly samostatně a zvládat běžné každodenní aktivity, jako je jídlo, oblékání a hygiena. Tím se posiluje jejich důvěra v sebe sama a jejich pocit úspěšnosti. Institucionální vzdělávání je základ pro jejich budoucí vzdělávání v pozdějším věku. Rodiče podle vyjádření učitelek a pečovatelek vnímají institucionální vzdělávání pozitivně, pomáhá jim uspokojit řešení jejich sociálních potřeb a životních situací.

Cílem naší studie bylo zjistit postoje rodičů v České republice a v Polské republice, k institucionálnímu vzdělávání a výchově dvouletých dětí z pohledu učitelek v České republice a pečovatelek v jeslích v Polské republice. Výpovědi respondentek získané prostřednictvím rozhovorů odhalily důvody, proč rodiče zařazují své dvouleté děti do institucionálního zařízení. Nejdůležitějším z nich je pracovní aktivita a následně starost o zajištění odpovídající ekonomické životní úrovně.

V Polsku je od 1. července 2019 uplatňován vládní program "Rodina 500+", tj. finanční podpora polských rodin, která má pokrýt částečné úhrady výdajů spojených s výchovou dítěte, včetně péče o dítě a uspokojování jeho životních potřeb. Příspěvek je univerzální a je poskytován rodičům bez ohledu na příjem rodiny a činí 500 PLN na každé dítě do 18 let věku (Ustawa o pomocy państwa w wychowywaniu dzieci, 2016 r., Dz.U. Z 2019 r. poz. 2407). Pro rodiny je to velká ekonomická pomoc. Finanční podpora přispívá k rozhodnutí rodičů zaplatit dítěti místo ve veřejných nebo soukromých jeslích. Dalším probíhajícím programem na podporu malých dětí je resortní program na rozvoj zařízení péče pro děti do tří let "MALUCH+", který je zaměřen na podporu rozvoje zařízení péče pro děti do tří let - jeslí, dětských klubů a denních stacionářů. Program spolufinancuje vznik a provoz míst poskytující péči pro nejmenší děti a podporu ve formě zřízení doplňkových tříd, tříd s psychologem, nebo s terapií a s rehabilitací (terapie zraku, terapie rukou, pohybová terapie, podpora raného vývoje) pro děti s osvědčením o zdravotním postižením a s posudky z psychologicko-pedagogických poraden. Tato podpora je důvodem pro posílání dětí do jeslí, kde se jim dostane odborné pomoci a péče.

Dalším cílem bylo zjistit, zda je názor českých učitelek a polských pečovatelek na vzdělávání dvouletých dětí pozitivní, či nikoliv. I přes rozdíly ve fungování zařízení podporujících dvouleté děti - v ČR v mateřských školách s profesionálními učitelkami, zatímco v PL v jeslích se zaměstnanými pečovatelkami s různým studijním programem a s dosaženým stupněm vzdělání, jsou tyto názory podobné. Obě skupiny respondentek se shodují v tom, že dvouleté děti nejsou připravené na vstup do instituce, tyto děti mají spoustu individuálních potřeb, které nejsou v souladu s organizačním řádem odpovídající instituce.

VII. Závěr

Výsledná data nám podala informace o českých a polských rodičích, o jejich postojích a důvěře k institucionálnímu vzdělávání jejich dvouletých dětí podle názoru českých učitelek a polských pečovatelek, které tyto děti v praxi vzdělávají a pečují o ně. Informují nás o názorech učitelek v ČR a pečovatelek v PL na potřebu a přínos vzdělávání dvouletých dětí v jejich zemi. Všechna data jsme analyzovaly a identifikovaly kódy, které jsou shodné v nejpočetnějších odpovědích respondentek v obou zemích. I když jsme se držely námi stanovených výzkumných otázek a naplnily stanovený cíl, výsledky nás vedou k zamyšlení nad vyjádřeními některých respondentek/učitelek v České republice, souvisejícími s jejich pocitem méněcennosti v oblasti edukace, pokud jsou na třídě s dvouletými dětmi. V tomto případě mají pocit, že se dostatečně pedagogicky nerealizují, jelikož se cítí být více pečovatelkami. Toto poznání může být tématem pro naše další výzkumné činnosti. Z výzkumu jsme

získaly poznatek, že současné sociální problémy týkající se vzdělávání a výchovy a péče o dvouleté děti v obou zemích, se i přes politické, ekonomické, kulturní a sociální rozdíly v mnoha rovinách ve výpovědích respondentek shodují.

V budoucnu chceme zacílit naše zkoumání na názor učitelek v ČR a pečovatelek v PL, na přínos vzdělávání dvouletých dětí v institucích pro jejich další vzdělávání v následujících ročnících předškolního vzdělávání v ČR a v PL, ve vybraných oblastech jejich rozvoje.

Literatura

Hartl, P. (2004). *Stručný pedagogický slovník*. Praha: Portál.

Hašková, H., Saxonberg, S. & J. Mudrák. (2012). *Péče o nejmenší. Boření mýtů*. Praha: Sociologické nakladatelství (Slon) v koedici se sociologickým ústavem AV ČR, v. 1.

Havlíková, M., Vencálková, E., Havlová, J., Lacinová, I., Petrasová, N., Sedláčková, H.m Syslová, Z. & Šprachtová, L.(2008). *Kurikulum podpory zdraví v mateřské škole*. Praha: Portál.

Kram, A. & Mielcarek, M. (2014). *Wczesna edukacja dziecka 0-2/3lata*, Warszawa: IBE.

Krauze-Sikorska, H., Kuszak, K., Rura, G. & Sadowska, K., (2016). *Dziecko do lat trzech w systemie opieki i edukacji. Źródła wsparcia i zagrożenia*. Poznań: Wydawnictwo Naukowe UAM.

Kropáčková, J. & H. Splavcová. (2017). *Dvouleté děti v předškolním vzdělávání: od jara do léta*. Praha: Raabe. Dobrá školka.

Kropáčková, J. & H. Splavcová. (2016). *Dvouleté děti v předškolním vzdělávání: od podzimu do zimy*. Praha: Raabe. Dobrá školka.

Lasowska, I., & Wójtowicz-Dacka, M. (2010). *Co oferuje współczesny żłobek? Medyczne, psychologiczne i pedagogiczne aspekty wspomagania rozwoju dzieci do lat 3*. Bydgoszcz: Wyd. Zespół Żłobków Miejskich w Bydgoszczy.

Mac, A. (2016). *Żłobek w opiniach i doświadczeniach rodziców*, In Kopaczyńska, I., Olczak, A., (eds.). *Wybrane problemy opieki i edukacji dzieci do trzeciego roku życia*. Zielona Góra: Fundacja Edukacja – Demokracja – Rozwój.

Mańka, J. (2014). *Wczesna edukacja dzieci w Polsce jako element polityki społecznej. Zeszyty Pracy Socjalnej, 2014 (19), 105–121*.

MŠMT. (2018). *Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání*. Praha: Tauris.

Sadowska, K. (2019). *Wczesnodziecięca edukacja w żłobku. Obraz i postrzeganie*. Poznań: Wydawnictwo Naukowe UAM.

Thorová, K. (2015). *Vývojová psychologie: proměny lidské psychiky od početí po smrt*. Praha: Portál.